

Com podem fer que la nostra societat sigui equitativa en el gènere?

Per una escola coeducativa

Alumna: Carla Sánchez Martínez
Tutor: Xavier Ibáñez Puig
Màster de professorat de secundària
Especialitat Filosofia
Any 2017
Universitat de Barcelona

0. Resum	2
1. Introducció	3
2. Diagnosi descriptiva	4
2.1 Introducció	4
2.2 Descripció de la problemàtica	4
2.2.1 Problemàtica a l'institut	4
2.2.1.1 La actitud al respecte de la igualtat de gènere	5
2.2.1.2 Absència d'una educació en valors	7
2.2.1.3 El fracàs dels projectes d' innovació	7
2.2.2 Problemàtica global	8
2.3 Reflexió teòrica filosòfica-pedagògica sobre les causes de les disfuncions detectades.	12
2.3.1 La actitud al respecte de la igualtat de gènere	12
2.3.2 Absència d'una educació en valors	16
2.3.3 El fracàs dels projectes d' innovació	16
3. Proposta de millora/innovació	18
3.1 Fonamentació teòrica de les millores que es volen introduir	18
3.1.1 Coeducació i equitat de gènere	18
3.1.2 Cultura i Valors Ètics	21
3.1.3 Coeducació i equitat de gènere	23
3.2 Una mostra concreta de l'aplicació de la proposta	25
3.2.1 El treball interdisciplinari: és la nostra una societat equitativa en relació al gènere?	25
a) Primera classe: Introducció	27
b) Segona classe: Estereotips de gènere	28
c) Tercera classe: Els estereotips de gènere en la nostra cultura	29
d) Quarta classe: Ser 'guai' i ser guapo/a	30
e) Cinquena classe: Alternatives als estereotips	31
3.2.2 Proposta de treball de síntesi: Com podem fer que la nostra societat sigui equitativa en el gènere?	35
4. Conclusió	36
5. Bibliografia	38

0. Resum

Resum: El present treball defensa la introducció de la coeducació a l'Educació Secundària Obligatòria a través de la matèria de Cultura i Valors Ètics. Es tracta d'una proposta interdisciplinària que pretén revitalitzar la matèria de Cultura i Valors Ètics. La finalitat de la proposta és la comprensió de l'ensenyament de valors a l'institut com un aprenentatge que ha de ser global i interdisciplinari. La proposta pretén donar resposta a les deficiències del sistema educatiu d'educació secundària en matèria de gènere.

Aquest treball és una reflexió respecte les diferents dimensions que la desigualtat de gènere presenta en la vida i la possibilitat i importància d'abordar-les des de l'àmbit educatiu, entès com un espai clau per la socialització dels futurs ciutadans i ciutadanes d'aquest país i del món.

Paraules clau: coeducació, gènere, interdisciplinari, global, valors.

Abstract: The present work defends the introduction of coeducation in compulsory secondary education through the culture and ethics values course. It is an interdisciplinary proposal which pretends to revitalize the culture and ethics values course and of which the purpose is for the teaching of values at school to be understood as a learning that must be global and interdisciplinary. This proposal expects to give an answer to the deficiencies of the secondary educational system in regard to gender. This work is a reflection regarding the different dimensions in which gender inequality is present in life and the possibility and importance of addressing them in the educational sphere, being this a key area for the socialization of future citizens of this country and the rest of the world.

Key words: coeducation, gender, interdisciplinary, global, values

1. Introducció

El present treball és una proposta de millora i innovació per a l'institut on vaig fer les pràctiques del màster del professorat d'educació secundària obligatòria i batxillerat. Tot i que la proposta ha d'estar centrada en l'aplicació a l'institut de pràctiques és important reconèixer que el tema a tractar, la coeducació, parteix d'un anàlisi de les necessitats de la societat en relació als valors de l'empatia, la coresponsabilitat i la no-discriminació. És a dir, la proposta d'aquest treball neix com una necessitat global i no particular.

En un principi, la meva intenció va ser proposar un treball per fer amb l'equip docent i no amb els alumnes, doncs el coneixement, experiència i interès del professorat en matèria de gènere determina què és el que es pot transmetre als alumnes. No obstant, durant els seminaris va quedar en evidència que difícilment es duria a terme a la pràctica, doncs no tot el professorat estaria d'acord o interessat. Amb això, vaig decidir que havia d'aprofitar l'actitud d'aquells professors i professores més obertes a la temàtica del gènere, que alhora eren aquells que volien impulsar el treball interdisciplinari a l'escola. És per aquest motiu que finalment vaig decidir continuar amb aquesta temàtica però amb un altre enfoc. Així, tal i com finalment ha estat plantejada la proposta la millora sí és possible. La col·laboració d'aquella part del professorat menys receptiva, clau de la problemàtica anterior, continua tenint un espai en la present millora, doncs aquest treball conjunt haurà de fer-se necessàriament en tant que es treballarà amb el projecte de síntesi, que engloba totes les matèries. Per tant, sí o sí hi hauria un apropament per part d'aquest sector del professorat, però ja no seria demanant temps extra del seu treball, que era una de les principals crítiques a la idea anterior.

El treball està dividit en dues parts principalment, una primera part centrada en l'anàlisi de la problemàtica, i una segona part centrada en la proposta concreta, amb una primera part de justificació i una segona part amb exemples concrets de la seva aplicació pràctica.

Així, a continuació es presenta el cos del treball definitiu, que no hauria estat possible sense l'ajuda del meu tutor, en Xavier Ibàñez, qui ha sabut 'posar-me de peus a terra' i ha estat un gran suport, alhora que els companys i companyes que han escoltat atentament la meva proposta i han compartit les seves opinions i materials.

Moltes gràcies a tots i a totes vosaltres.

2. Diagnosi descriptiva

2.1 Introducció

És pertinent començar aquesta secció aclarint que la problemàtica en la que es centra el present treball, - la necessitat de la coeducació - , va més enllà de la realitat de l'aula de l'institut de pràctiques. Si bé fou a partir de les pràctiques i, concretament, a partir de l'estudi (sociològic) realitzat durant el pràcticum I que vaig reconèixer la desigualtat de gènere com una problemàtica principal a tractar en la pràctica docent, la problemàtica que aquí es treballa és necessària d'atendre no només per aquest institut, sinó pel conjunt del sistema educatiu. A la guia del TFM de la Universitat de Barcelona, s'exposa que *"l'estudiant haurà de realitzar una proposta d'innovació docent en la seva àrea d'especialització que integri els diversos continguts treballats al Màster i, preferentment, contextualitzada al centre on hagi realitzat el pràcticum."*¹ També s'explicita que *"en el TFM l'alumnat ha de mostrar que sap relacionar, integrar i sintetitzar la teoria i pràctica, tant dels aspectes generals del sistema educatiu com de la didàctica específica de l'àrea"*². Així, queda palès que és lícit plantejar la problemàtica trobada en relació al sistema educatiu en general, sense deixar de banda l'experiència de les pràctiques i apuntant alhora cap a aspectes transversals de l'àmbit educatiu.

Com ha succeït a la majoria de l'alumnat del màster, són nombrosos els problemes trobats a l'aula, al centre i a l'entorn de les pràctiques. Si bé durant la teoria prèvia a les pràctiques es va evidenciar que hi ha una gran diversitat de deficiències en el sistema educatiu, la pràctica ha desmantellat moltes més, ignorades en la teoria didàctica. La següent exposició de diagnosi segueix l'estructura que es traçarà al llarg del treball: del micro al macro. Així, començaré relatant allò viscut en l'institut i que és destacable per al present treball per després continuar en direcció a la segona part, centrada en la problemàtica del sistema educatiu i en el conjunt la societat espanyola.

2.2 Descripció de la problemàtica

2.2.1 La problemàtica a l'institut

Durant la meua estada a l'institut vaig reconèixer diversos problemes que es tracten en aquest treball. Primera i principalment, (a) la actitud al respecte de la igualtat de gènere, entesa com quelcom 'que ja està solucionat', per part del professorat. En segon lloc, la (b) absència d'una educació en valors i emocional. I, per últim, (c) el fracàs dels projectes d' innovació.

Abans de desplegar els punts esmentats, és important fer una petita introducció i caracterització de l'institut. Per tal de no publicar informació interna del centre de pràctiques,

¹ Guia TFM alumnes. Especialitat filosofia (2016 - 2017). Universitat de Barcelona. (Pàg. 2)

² Ibíd.

el nom que utilitzaré per anomenar-lo serà l'IES A. Així, l'IES A és un centre d'educació secundària i de batxillerat, que pertany al conjunt de centres CAC (Centres d'Alta Complexitat). Està situat a l'Hospitalet de Llobregat, en un barri de classe mitjana – baixa. És un centre que es troba en crisi, ja que cada any es matriculen menys alumnes donada la mala fama que té. Aquesta mala fama és deguda, en part, a que és un centre que acull a tothom, i per tant una part de l'alumnat és problemàtic doncs ha arribat a l'Apel·les després de ser expulsat d'altres centres. Tot i la situació en la que es troba l'institut, gran part del professorat acaba d'arribar, és jove, té motivació i es troben oberts a la innovació – tot i que sense formació al respecte-. La pròpia direcció de l'escola ha decidit formar part de la Xarxa 'Escola Nova 21', ha format part del projecte 'Escoles Tàndem' i té un projecte innovador per la matèria de música durant l'E.S.O., anomenat 'Rockins'.

2.2.1.1 La actitud al respecte a la igualtat de gènere

El primer dia que vaig entrar a una classe fou a la classe de Filosofia de primer de batxillerat, amb el director de l'escola com a professor titular de Filosofia. Estaven fent lògica de primer ordre, taules de veritat. El primer que es feia era corregir l'exercici que hi havia per deures, i que ningú havia fet. L'exercici consistia en transcriure unes frases a llenguatge lògic, per comprendre l'estructura lògica del text. La frase era la següent: *"Todas las mujeres ... Por lo tanto, todas las mujeres se aprovechan de los hombres."* Personalment, em va sobtar l'ús d'aquesta frase, i més en un context laboral i educatiu, però per no entrar en polèmiques no vaig dir res. Tanmateix, una alumna va aixecar la mà i va dir que si es podia treballar amb una altra frase, doncs aquesta era clarament masculista. Em va semblar molt correcte que l'alumna fos crítica i expressés el que considerava que era ofensiu, amb consciència de la importància d'actuar en front d'aquestes situacions. Davant d'això, el professor va contestar que la frase era del llibre, que no l'havia escrit ell, i que la utilitzarien perquè era molt útil per treballar i prou. Bé, considero que el professor podria haver fet una molt millor aportació a la crítica de l'alumna, com ara reconèixer el caràcter masculista de la frase i no utilitzar-la, o utilitzar-la però reconeixent la importància de estar atentes a les expressions sexistes i de respondre cívica i argumentadament. No obstant, la resposta del director no va anar en aquest camí. Si bé el director no és algú que es consideri masculista es va evidenciar que no és conscient de la importància social i educativa que té el tractament adequat d'aquesta problemàtica, ni de la seva falta d'actualització.

Una segona experiència d'aquest tipus i de caràcter evident es va donar en l'assignatura de 'Introducció a la Filosofia' de quart d'E.S.O. Durant la classe es va debatre sobre el paper repressor de les religions, quan una de les alumnes va dir quelcom al respecte sobre la repressió històrica dels homes cap a les dones. No recordo la formulació del comentari de l'alumna, el que sí recordo és el que va dir el professor aleshores: *"En esta clase no quiero ni machismos ni feminismos. Pues el feminismo es también un radicalismo, y las feministas son mujeres sindicalistas que van a manifestarse con el torso desnudo, y eso no es igualdad ni es nada."*

Si bé l'exagerada aportació del professor Iván és una excepció i no la norma del comportament i discurs del professorat de l'institut, és una realitat que el professor va pronunciar aquestes paraules durant una classe, éssent ell un exemple per l'alumnat. Les seves paraules feien entendre que el feminisme és 'com el masclisme però del revés', que res té a veure amb la igualtat, sinó amb l'exhibició del cos -que també és digne de ser censurada-. En tant que va ser el segon cop que em trobava en una situació d'aquest tipus, i que el primer cop fou alhora el primer dia de classe i amb el director, aquesta vegada vaig decidir intervenir. El propi professor, després de parlar una estona més ridiculitzant les reflexions de les alumnes, va preguntar si algú tenia alguna cosa a dir, convidant-me a participar. Així, vaig argumentar la incorrecció de la informació que havia donat a les alumnes amb aquella frase, i la seva resposta va ser que 'hi ha opinions per tot', relativitzant la (seriosa) discussió, sense respondre raonadament al meu comentari.

Aquestes experiències, pel seu caràcter exagerat, van cridar la meua atenció cap a aquests tema. No obstant, l'experiència de l'institut va més enllà d'aquestes dues intervencions per part del professorat. També les alumnes d'aquesta mateixa assignatura (Introducció a la Filosofia), van explicar que consideraven que no hi havia igualtat de gènere en la societat ni en les seves vides. Explicaven que sempre era la seva mare qui fa tota la feina de casa, a més de treballar, que això era lo normal. També assenyalaven que les conductes sexuals de les dones sempre son mes jutjades que les dels homes, i que sovint la parella és controladora, entre d'altres exemples gens novedosos. Per tant, les alumnes, almenys d'aquest curs, tenen consciència de que la igualtat no s'ha assolit, al contrari de gran part del professorat, que dona per fet aquest tema degut a la gran evolució que hi ha hagut al llarg de les últimes dècades.

El que he relatat fins ara són les experiències visibles, però allò invisible, l'anomenat currículum ocult, és també determinant per a reconèixer la desigualtat de gènere com una problemàtica determinant. El que es descriurà a continuació podria descriure, amb seguretat, molts altres instituts més enllà de l'IES A: moltes de les noies (i alguns nois) estan obsessionats amb l'estètica, les noies participen menys a classe que els nois, i els nois són menys aplicats que les noies, reconeixent ells mateixos i el professorat sovint que el comportament dels nois és molt més difícil de portar – sempre amb excepcions -, doncs la majoria de l'alumnat disruptiu són homes. En el batxillerat, els grup de ciències és molt més participatiu que el grup de lletres, i, com ja es veurà en el següent apartat, això té a veure amb el fet que les ciències es consideren l'estudi més important (masculí) i les lletres allò menys important i útil (femení). Hi ha una clara relació entre el treball amb les ciències i l'autoconcepte de l'estudiant, que té més confiança en les seves capacitats quan es dedica a l'àmbit més valorat. D'altra banda, el professorat reconeix que l'alumnat té menys respecte per les professores que pels professors. Normalment, quan arriba un professor nouvingut, sembla ser que té més possibilitats de tenir una pitjor experiència si és una dona. També, cal ressaltar que en cap assignatura es va explicitar en cap moment res al respecte de la desigualtat de gènere, o del paper de la dona en la història, ni tan sols el dia de la dona – en les classes que vaig estar -. No es fa ús del llenguatge inclusiu – amb excepcions -, i s'explica la història d'Occident com la història de l'home.

En definitiva, tot i que en el PEC i en el Currículum Oficial s'explicita que s'han de desenvolupar programes per assolir la igualtat de gènere, no hi ha un pla concret en l'institut. No hi ha una especial atenció en allò femení o en mostrar la no neutralitat del masculí. No obstant, en el currículum de l'E.S.O es pot veure com hi ha una especial atenció al tractament d'aquesta problemàtica, i també una especial atenció a la necessitat de desenvolupar espais d'aprenentatge amb atenció a la igualtat de drets, a l'educació emocional i valors. No obstant, no hi ha espai per a l'educació emocional, i els valors es releguen a l'assignatura de Cultura i Valors ètics.

2.2.1.2 Absència d'una educació en valors

Tenint en compte la importància que tenen els valors per al desenvolupament de l'autoconsciència dels alumnes, és evident que hi ha una manca de treball en aquest àmbit en el sistema educatiu i en l'institut del que es parla. Per un costat l'IES A, amb una gran quantitat d'alumnes immigrants, és un gran exemple d'educació en la inclusió, i en aquest sentit és un èxit. Per un altre costat, cal dir que tot allò altre que es pot treballar a nivell de valors i ciutadania que vagi més enllà de la realitat de l'institut no es treballa, no s'ensenya, no és té en compte. Si bé és importantíssima la inclusió i diversitat cultural, considero que, per exemple, la comprensió del racisme com a fet històric i cultural i com quelcom que continua present en la nostra societat és important per desenvolupar una l'educació en valors de forma integral. La creació d'un espai on es treballi el mateix però també des de una perspectiva teòrica, tenint en compte que la pràctica ja s'ha integrat, contribuiria a que es donés l'aprenentatge significatiu en plenitud, perquè integrarien teoria i pràctica, aprofundint també en allò no resolt en la pràctica i comprenent la dimensió global del problema. Aquest treball s'hauria de fer, en principi, en l'assignatura de cultura i valors ètics, però quan he parlat amb les professores i professors d'aquesta matèria i els he preguntat sobre el seu treball en relació a la matèria, sempre m'han dit que ho van 'improvisant, ja que poc es pot fer en una hora, i amb el comportament dels alumnes més difícil encara'. Així que sovint fan deures, xivarri o mirem alguna pel·lícula. No obstant, pel que he pogut parlar amb els companys del màster i pel propi record de la meva experiència en la secundària, sembla ser que és comú que aquesta assignatura resulti insignificant. Per tant, a l'espai creat per als valors no se li atorga cap importància. El fet que a nivell estructural la matèria tingui només una hora a la setmana ja dificulta que es faci un treball profund que permeti indagar en la dimensió moral humana. Tenint en compte tot això, és un fet que els valors no s'entenen de manera global i holística, i que la matèria de Cultura i Valors no és aprofitada, no es pren amb seriositat ni se li dona la importància que hauria de tenir.

2.2.1.3 El fracàs dels projectes d' innovació

D'altra banda, respecte de l'institut, hi ha una falta de comunicació entre el professorat. L'institut es troba en crisi. La situació és la següent: el nivell de fracàs escolar és alt i el nivell mínim per passar de curs és baix. El baix nivell és degut a que l'institut ha perdut línies de classe perquè cada cop menys famílies volen portar als seus fills i filles a aquesta escola degut a la seva mala fama. Aleshores, per tal de que no es tanqui l'institut, es passa de curs

a alumnes que no tenen assolit el nivell anterior. Els alumnes en són conscients i aprofiten aquesta situació. D'altra banda, hi ha molts alumnes disruptius i no hi ha una claredat de límits per part dels professors. A una classe es pot treure el mòbil i a d'altres no, etc. Quan hi ha un problema concret amb un alumne sí que es dona una veritable comunicació, però només si es tracta d'una situació realment greu. Quan es tracta de problemes més generals cada professor pren una actitud diferent, sense que hi hagi una manera concreta d'actuar. Per exemple, és evident la falta de motivació de l'alumnat, però no es parla què s'ha de millorar i no es crea una línia d'actuació conjunta.

Per últim, tal i com s'ha dit, una altra problemàtica afegida és el fracàs dels projectes d'innovació. L'IES Apelles Mestres forma part de la xarxa 'Escoles noves 21' i fan un projecte al trimestre des de fa un any, però quan he intentat conèixer quina ha estat la seva repercussió he trobat que l'alumnat no ha integrat coneixements ni estan motivats. La majoria de professors es queixen de no saber què fer ni com fer-ho, i diuen que 'ho han passat com han pogut'. A més, tot i que part del professorat està obert a la innovació, la majoria tampoc es troben realment d'acord amb la metodologia.

Per tant, el focus de la problemàtica a nivell didàctic és la falta de formulació de projectes transversals i innovadors, de reflexió dels problemes generals del centre i de treball cooperatiu. Amb la introducció dels projectes que manquen d'un pla d'acció clar s'ha passat de no fer cap projecte de treball transversal, ni tan sols entre dues o tres assignatures, a voler fer un projecte integral entre totes. Així, el professorat s'ha sentit perdut i és per això que considero que cal introduir poc a poc la transversalitat. La finalitat és que s'entengui *'l'aprenentatge com un fet global, complex i transcendent'*³, tal com diu la guia del estudiant del màster. Per assolir aquesta finalitat cal no només interconnectar les diferents matèries, sinó comprendre l'acció educativa com quelcom transcendent que participa de la creació d'una societat més justa, entenent els valors com la clau per a integrar el coneixement en la vida, en la pràctica.

2.2.2 La problemàtica a nivell global

Des de la sociologia de l'educació s'entén l'institut com un espai on es reflexa el conjunt de relacions que conformen la societat. La desigualtat de gènere afecta a tot el conjunt social, i és per això que aquí es considera una problemàtica rellevant que necessita ser treballada des de l'àmbit educatiu en general i no només des de l'IES A, que és un exemple particular. El que passa fora de l'institut és important també per l'institut, en tant que és un espai clau de socialització que marca models per la construcció de la pròpia identitat. Per tant, és important atendre a la problemàtica a nivell global, no només des de el punt de vista de la situació de la desigualtat en l'educació, sinó de la desigualtat en la nostra societat, catalana, espanyola i europea.

³ Ibíd.

Des de una perspectiva coeducadora les següents desigualtats són presents en la gran majoria d'instituts i constitueixen el cos de la problemàtica general: en els continguts curriculars es continua ignorant a les dones i la seva obra humana. L'alumnat no aprèn el mateix sobre els homes que sobres les dones. Si bé cada cop es dona més atenció a visibilitzar a algunes dones de la història, el caràcter androcèntric de l'aprenentatge té com a conseqüència un aprenentatge major i més valorat en relació als homes, i amb diferència. Quan es visibilitza a les dones de la història, es visibilitzen només algunes dones i sempre valorades en tant que productores de quelcom que fins aleshores només havien fet homes, com ara escriure un bon llibre, fer un descobriment científic, etc. No obstant, l'altra realitat d'allò femení i de la obra humana de les dones, és a dir, la reproducció, cria i cura de la vida no és representada. No s'ensenya res relatiu a tota aquesta part altra de la humanitat. Sembla que el que s'ha d'aprendre a l'escola és allò masculí, allò que fa referència a la vida pública, a allò visible. En canvi, allò privat, la vida familiar, les relacions interpersonals, etc, no tenen lloc a l'escola, tot i que l'autonomia personal, per exemple, sigui quelcom essencial pel desenvolupament de la ciutadania. En el currículum oficial es pot apreciar que es dona certa atenció a l'educació sentimental i sexual, però és evident la seva desigualtat respecte d'altres sabers i la falta d'aplicació concreta en la pràctica educativa.⁴

D'altra banda, l'ús sexista del llenguatge és quelcom present i constant. Si bé es comença a tenir en compte en les noves edicions de llibres, per exemple, el llenguatge del professorat no té perquè estar actualitzat sinó tenen consciència del paper reproductor de desigualtats que és. En l'IES Apel·les Mestres, tot i que un parell de professors i professores feien ús de 'nenes i nens, nois i noies', tota la resta sempre parlaven en masculí sobre l'alumnat. És la tradició, totes ho fem. També, quan es parla de la humanitat s'usa la paraula home, com si fes referència també a les dones. I sí, es pot argumentar que fa referència, però és un referència que no té en compte a les dones, és una referència on el model és l'home.

L'enfoc coeducador és innovador no només en tant que no està implantat, sinó que no està present en la comprensió del paper de l'escola en relació a la desigualtat de gènere. Per conèixer la realitat de la desigualtat de gènere en l'àmbit educatiu des d'un enfoc estadístic m'he valgut de l'informe de la Red Eurydice, on s'analitza de quina manera i fins a quin punt les desigualtats en funció del gènere constitueixen una preocupació pels països la Unió Europea. Aquest informe estudia el cas des d'una perspectiva que no té en compte la negació d'allò femení en l'escola, que tracta la temàtica del gènere entesa en relació a les noies i els nois, però sense entrar en el paper d'allò femení. Per aquest estudi s'analitzen els resultats PISA (Programme for International Student Assessment), focalitzat en les el rendiment, entre d'altres factors. Atenent a l'estudi esmentat, tot i que en les últimes dècades hi ha hagut una evolució considerable de la participació de les dones en l'educació i una millora de la igualtat, les diferències són presents i evidents principalment en l'autoconcepte i en l'elecció del camp d'estudi, i secundàriament en el rendiment.

⁴ SIMON, M. (2010) *La igualdad también se aprende. Cuestión de coeducación*. Editorial Narcea. Madrid. Pàg. 34.

En quant al rendiment segons les matèries, sens dubte les noies tenen un major rendiment lector, avantatge que es dona en tots els països de la UE. En matemàtiques, al contrari del que es pot pensar, la mitjana és molt similar i es troba cert avantatge dels nois en els cursos superiors. En ciències el rendiment també és equitatiu. Seguint l'estudi, només en lectura s'evidencia la significativitat de la variable de gènere. L'estatus socioeconòmic i l'origen immigrant són els factors més determinants i que marquen diferències en tots els països. Si l'atenció es fixa en el rendiment en general i no segons les matèries, el resultat és que *'ells repeteixen més curs i tenen una actitud més negativa cap a l'escola.'*⁵ Si comparem aquestes dades amb la informació del 2015, trobem que, almenys a Espanya, s'ha ampliat aquesta distància en relació a la lectura i les matemàtiques.⁶ Enfront d'aquesta situació pocs països han iniciat propostes per equilibrar aquesta desigualtat.

Ara bé, si atenem a la percepció interna sobre el rendiment, és a dir, a l'autoconcepte de l'alumnat, trobem tant en l'estudi d'Eurydice com amb les dades del 2015 que elles se senten més insegures de les seves capacitats, a diferència dels nois. L'autoconcepte en ciències és sempre més baix en les noies, i també es veuen menys preparades per afrontar el mercat laboral. És per això que s'afirma que *'la investigació sobre gènere i educació posa de manifest la importància dels estereotips de gènere'*⁷ en tant que determinen conductes, tot i que es demostra que hi ha més similituds que diferències.

D'altra banda, la diferència segons el gènere més determinant és en relació a la orientació acadèmica. Els nois es decanten majoritàriament per estudis professionalitzadors, i les noies per estudis acadèmics amb perfil humanístic. En tots els països de la UE és majoritària la taxa de matriculació d'alumnat masculí en itineraris de formació professional.⁸ També cal destacar que en l'àrea de salut i benestar el 76% de persones titulades són dones. En l'àrea d'humanitats i arts també són majoria les dones. En ciències socials, empresarials i dret també però per un 60 %, i en un 60 % però la majoria és masculina en l'àrea de ciències, de matemàtiques i d'informàtica. En la producció industrial, construcció i enginyeria són majoria en un 80% els homes. A aquest fenomen de diferenciació en el camp d'estudis segons el gènere se l'anomena segregació horitzontal.

Quan s'observa què succeeix amb les diferències de gènere en l'àmbit educatiu més enllà de l'alumnat, hom es troba enfront l'anomenada 'segregació vertical'. Aquesta fa referència al següent fenomen: tot i que les dones superen en nombre als homes en número de titulacions d'educació superior, hi ha menys dones en els llocs acadèmics d'alt nivell que impliquen responsabilitat en la presa de decisions. De fet, en tota Europa, la proporció de dones és bastant més baixa quant més alt és el rang acadèmic.⁹ És per aquest motiu que es parla de la infrarrepresentació de les dones en els nivells superiors de la jerarquia professional, que és anomenada també el 'sostre de cristall' (*glass ceiling*).

⁵ <http://www.elmundo.es/espana/2015/03/06/54f8e0dbca4741e8218b456f.html>

⁶ Íbid.

⁷ Comisión Europea (2009). Diferencias de género en los resultados educativos. Ministerio de educación. Red Eurydice. Pàg. 11

⁸ Íbid. Pàg. 61

⁹ Íbid. Pàg. 104

Donant un pas més i sortint de l'àmbit educatiu, és a dir, atenent a la situació en l'àmbit de la societat en general, les dades sobre la situació dels homes i les dones a la UE expressen les següents desigualtats:

- Les dones continuen guanyant de mitja, un 17,4% menys que els homes per hora de treball.
- Augmenta el treball de les dones, però continua essent inferior al masculí, tot i que en nombre són majoria de graduades les dones.
- A nivell de llocs de treball de presa de decisions, tal i com s'ha examinat en l'àmbit educatiu, les dones estan encara infrarrepresentades.
- El risc de pobresa es més alt per homes que per dones.
- Les dones són les principals víctimes de violència.
- Les dones i nenes són el col·lectiu més vulnerable al tràfic d'éssers humans.
- El repartiments de les responsabilitats de la llar i el treball domèstic continua essent desigual.¹⁰

En conclusió, les dades més alarmants no són en relació a l'àmbit educatiu sinó en relació a l'àmbit laboral i social. La segregació en el mercat de treball, la distinció d'itineraris, les desigualtats en la conciliació entre la vida familiar i laboral i la violència són alguns dels més greus aspectes d'aquesta situació. Així, si bé cal reconèixer el sistema educatiu com un dels més equitatius respecte de la igualtat de gènere (doncs és fora d'ell on trobem aspectes més crítics), és l'escola un espai per educar en un canvi i millora socials, i és per això que es necessita fer un pas més enllà. De fet, el model legal que defineix la situació a Espanya és anomenat 'promoció activa de la igualtat de gènere en educació', en el tracte i els resultats, on es considera aquest un objectiu del sistema educatiu. Per tant, és un fet que hi ha un compromís polític de canvi i millora. No obstant, en la realitat de les aules i dels instituts i en concret de l'IES A, aquestes polítiques no es concreten en una praxis i encara menys en estratègies transversals per tractar la igualtat de gènere.

¹⁰ Íbid. Pàg. 19

2.3 Reflexió teòrica filosòfica-pedagògica sobre les causes de les disfuncions detectades.

2.3.1 La actitud al respecte a la igualtat de gènere

Per examinar les causes de les disfuncions detectades es començarà atenent primerament a la cultura escolar en general, i és a partir d'aquesta des d'on s'investigarà la seva relació amb les disfuncions de l'IES A, inevitablement interrelacionades amb causes de caràcter estructural.

Són diverses les causes de la falta d'atenció a la desigualtat de gènere a l'IES A. La causa directa més evident és el desconeixement per part del professorat respecte d'aquestes qüestions. En l'exemple del director es pot apreciar com una persona pot alhora considerar-se feminista i estar a favor de la igualtat de gènere, alhora que no atendre al currículum ocult i no visibilitzar una conducta sexista. El mateix director és probable que denunciaria sense pensar un cas evident de violència de gènere, però potser no un de més subtil, i no perquè conscientment aquest ho vulgui perpetuar, sinó perquè no ha fet una revisió i actualització respecte d'aquestes qüestions. Per tant, al respecte d'aquest punt es pot assenyalar que una de les causes de la falta d'atenció a la qüestió del gènere és la falta de coneixement i de formació al respecte. Si les persones encarregades de l'educació no són conscients del actual tractament de la dimensió del gènere, com ho haurien d'ensenyar als alumnes? Com podrien concretar les directrius del currículum? Només ho podrien fer en relació al que saben.

El desconeixement generalitzat és comprensible en tant que està normalitzada la creença de que l'escola mixta constitueix la igualtat de gènere, però és això cert? Per respondre aquesta pregunta cal reflexionar entorn la història de les dones en l'educació. En un primer moment, les dones van ser excloses de l'educació formal i relegades a l'àmbit familiar on les dones eren les mares encarregades de formar a les seves filles en el treball de mare i muller (i encara és així en algunes parts del món). Les que pertanyien a classes altes podien rebre classes de música, francès i bons modals, però mai la mateixa educació que els homes. Les primeres universitats europees es van crear entre el segle XII i XIII i no permetien l'entrada a les dones, amb lo qual se'ls va negar l'accés al reconeixement oficial. A part, el coneixement de les dones va ser categoritzat com 'bruixeria' tot i que comptés amb coneixements relacionats amb la medicina, l'embaràs i el part. Aquesta fou la situació fins a la meitat del segle XIX, quan es van iniciar les revoltes feministes per l'educació de les nenes. A Espanya, aleshores, van aparèixer defensores i defensors de l'educació per les nenes, però especialitzada en els camps d'activitat considerats femenins. Amb la llei Moyano del 1857 es van crear les primeres escoles de dones i col·legis religiosos de monges, però sense accés al batxillerat, i per tant tampoc a la universitat. En canvi els homes sí estudiaven a la universitat i eren formats per dirigir els camps de l'activitat humana (masculina). No obstant, amb molt d'esforç algunes van aconseguir estudiar però sense que se'ls permetés graduar-se, d'altres es van graduar però no van poder exercir. Finalment al 1910 es permet la matrícula universitària a les dones, tot i que la incorporació de les espanyoles fou lenta, doncs continuava prevalent la idea de que la dona havia d'estar a casa, encarregada de l'educació i la vida domèstica i éssent dependent

econòmica i afectivament dels homes. Després, en la segona meitat del segle XXI van aparèixer les escoles de Formació Professional on les dones es podien formar en professions femenines com ara la infermeria o la mecanografia. La incorporació contundent de les dones va ser en la primera mitat del segle XX en l'escola primària i mitjana. Aleshores, la inclusió era diferenciada. Les institucions separaven espais entre nenes i nens, i el currículum era diferenciat. Gran part del currículum per les dones era dedicat a la formació en habilitats domèstiques i coneixements relacionats amb la moral catòlica i la repressió sexual.¹¹ Amb excepció de la 'Institución Libre de Enseñanza', on hi havia nois i noies però amb currículum diferenciat. No va ser fins a finals de la dècada dels 60 i durant la dels 70 que es van crear institucions públiques mixtes, però fins al 1985 l'educació mixta no va ser obligatòria. Una nova etapa va començar amb la promulgació de la LOGSE, que va ser la primera llei d'educació de la democràcia actual d'Espanya. En aquesta llei constava la igualtat entre els sexes com un principi inalienable i eix transversal. No obstant, no va ser acompanyada d'una formació al respecte per al professorat, ni tan sols de material didàctic. Així, va quedar en mans del professorat educar d'una manera nova, en igualtat, on el currículum ja no era diferenciat. No obstant el professorat no disposava de cap estructura clara per desenvolupar aquest nou estadi, i d'aquesta manera no es va posar un fre a la reproducció de la desigualtat en l'àmbit familiar, del saber, del poder, de la opinió, de la informació i de les empreses. Finalment, el currículum que van tenir les noies era el mateix que el que tenien els nois, així que tothom aprengué el mateix, però el model que s'aprèn és el model que fou pensat pels homes, i en aquest sentit encara queda treball per fer. Tanmateix, aquesta deficiència es tan intrínseca al sistema educatiu i tan poc posada en dubte que és comú pensar que amb la igualtat del currículum s'ha assolit la igualtat de gènere. No obstant, l'escola mixta no coeduca, ensenya segons el model masculí i no atèn a les diferències i desigualtats d'inici. Es per això que es diu que l'escola mixta educa a les nenes com a nens, i que el llenguatge és sexista per definició, doncs es fixa la mirada en quin és el model, i el model és masculí (no humà).

Per tant, el desconeixement és la principal causa de la falta d'interès i de plans d'acció del professorat respecte d'aquest tema. D'altra banda, el que s'ha esmentat fins ara fa referència a una consciència innovadora respecte de l'educació en igualtat de gènere. La consciència que es demanda des del currículum oficial i la consciència general no és tan innovadora, encara no té en compte el paper d'allò femení, però sí té en compte el paper de les dones. Un dels principals objectius en el tractament de la igualtat de gènere és treballar per frenar la reproducció dels estereotips tradicionals de gènere. El professorat necessita prendre consciència de la seva participació en el biaix en funció del gènere, del seu paper en la reproducció d'estereotips i de la importància d'educar en igualtat. Encara que gran part del professorat ho cregui, no és suficient amb el que s'ha assolit fins ara, tot i que és una gran millora. És innegable que les categories i suposats implícits del professorat sobre el gènere afecten a l'alumnat. Tot i que la major part del professorat assegura tractar a l'alumnat de manera igualitària, diversos estudis en diferents països han demostrat que la realitat és una altra.¹² Hi ha una major tendència a donar més atenció als alumnes, a valorar més la

¹¹ SIMON, M. (2010). *La igualdad también se aprende. Cuestión de coeducación*. Editorial Narcea. Madrid. Pàg. 27.

¹² Comisión Europea (2009). *Diferencias de género en los resultados educativos*. Ministerio de educación. Red Eurydice. Pàg. 29

independència i individualitat dels nois, i a fomentar la passivitat i el conformisme de les alumnes, creant així una major dependència.

El desconeixement és la causa més directe respecte de l'actitud del professorat, però no pas l'única. Una altra de les causes principals de la desigualtat en el tracte és la reproducció constant dels rols tradicionals de gènere en els materials escolar, en l'inconscient del professorat i en els medis de comunicació. Si bé és cert que cada cop trobem més representacions alternatives dels rols de gènere en els medis de comunicació i en el material escolar, també es continuen reforçant els tradicionals. Hi manca de figures femenines, de masculinitats alternatives, del treball de les organitzacions feministes i de les dones. Els homes apareixen amb més freqüència i en diversos papers, sempre més representats en el domini de la vida pública que en el de la privada, on apareix la dona representant papers domèstics o romàntics. La representació de les il·lustracions mostren que les dones apareixen amb tonalitats pàl·lides i roses. Els homes apareixen amb més facilitat en espais públics i les dones en privats. Aquest fet no ve determinat pel gènere de l'equip editorial sinó per la tradició, doncs són tant homes com dones qui creen aquests materials. D'altra banda, també la representació estereotipada i la falta de representació dels homosexuals, bisexuals i transsexuals afecta en l'assimilació dels rols de gènere, i en el foment de la discriminació per raó d'aparença, gènere, sexe o orientació sexual. Ens els últims temps s'està prenent més atenció a equilibrar les desigualtats esmentades, però encara hi ha molt camí per recórrer i el material antic continua essent utilitzat i per tant operant, com succeeix a l'IES A. Les obres de referència continuen essent les mateixes de sempre, que mantenen els arquetips dels rols tradicionals. D'altra banda, un dels motius de la inèrcia de la reproducció d'estereotips és la falta de concreció del currículum oficial, que no especifica quin contingut concret s'ha de treballar respecte de la igualtat ni com. No s'especifica fins a on arriba el sexisme, ni si l'androcentrisme té quelcom a veure. No obstant, sí trobem suposats implícits en relació al gènere i un exemple és la superioritat de les assignatures 'masculines' en front les 'femenines'. Tanmateix, hi ha materials de referència arreu, però per a que tinguin presència a l'institut ha d'haver-hi un interès, i el currículum no força als professors a actualitzar el seu coneixement respecte d'aquesta temàtica. El fet de que el currículum no sigui concret i que el professorat desconegui el tractament actual respecte de la desigualtat de gènere explica el perquè no hi ha un pla per la igualtat de gènere.

D'altra banda, les causes de la segregació horitzontal, de les diferències en l'autoconcepte i de les desigualtats en les tasques domèstiques s'expliquen en tant que el conjunt de la societat perpetuem els tradicionals rols de gènere. No és un problema concret del professorat, sinó també de l'educació i dels models rebuts a casa, a la vida familiar. És encara comú que la dona sigui l'encarregada de les feines domèstiques. Tot i que els homes també s'encarreguen, encara es perpetua una desigualtat evident en el repartiment de tasques, com apuntaven algunes alumnes de l'institut. En els estereotips masculins sovint apareix l'home dependent de la dona per ser autònom en les feines de casa i en l'exercici de la paternitat. Tot allò respecte de la cura dels altres i de les feines domèstiques no és tractat a l'escola. Això és degut a que des de el discurs oficial del currículum nacional s'entén la igualtat de gènere com igualtat d'oportunitats i de rendiment, sense a atendre a les diferències. Per assolir la igualtat cal conèixer les diferències. La igualtat de gènere implica que tots els ésser humans són lliures de desenvolupar-se en llibertat i prendre les seves pròpies decisions sense

ser limitats per estereotips i prejudicis. La equitat de gènere implica que el tracte a homes i dones ha de respectar les seves necessitats. El tracte pot ser el mateix o pot ser diferent, però ha de ser equivalent en el que refereix a drets, prestacions, obligacions i oportunitats (UNESCO, 2000). Per assolir l'equitat de gènere cal conèixer les diferències entre els sexes. Si s'estudien els treballs realitzats sobre les diferències entre homes i dones, és a dir, si s'estudia la comparació de les característiques entre les dones i els homes sembla que hi ha una prioritat de les dones en aptitud verbal i dels homes en habilitats matemàtiques, però no es determina si es tracta d'una diferència cognitiva, si està condicionada per estereotips, si és innat o après.¹³ Les conclusions apunten a que les diferències són mínimes en comparació amb les similituds. De fet, l'àmbit amb més diferència és el sexual, i les diferències en agressivitat són moderades. Així, trobem que hi ha una correlació entre aquests estudis i els resultats en el rendiment i actitud ja esmentats. Tot i això, pocs països han treballat per millorar les actituds lectores dels nois i la millora de l'autoconcepte de les noies. No s'ha creat un pla d'acció per combatre el fracàs escolar dels nois des de una perspectiva de gènere.

D'altra banda, la problemàtica de la violència de gènere i d'assetjament sexual continua present i les dones són les principals víctimes. A Espanya, la lluita contra la violència de gènere és prioritària però, novament, hi ha una manca important de concreció d'aquestes polítiques en el camp educatiu. El currículum d'Educació Secundària Obligatòria defensa que aquesta etapa contribuirà a desenvolupar el següent:

- Enfortir les capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i amb la relació amb els altres, i rebutjar la violència, els prejudicis de qualsevol tipus, els comportaments sexistes i resoldre els conflictes pacíficament.¹⁴
- Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, afermar els hàbits de salut i incorporar la pràctica de l'activitat física i l'esport a la vida quotidiana per afavorir el desenvolupament personal i social. Conèixer i valorar la dimensió humana de la sexualitat en tota la seva diversitat.¹⁵

Però la realitat és que no es treballa per enfortir les capacitats afectives, per conèixer diferents formes de relacionar-se ni per reconèixer l'abús de poder en les relacions. Tampoc es coneix i accepta el funcionament del propi cos i dels altres en un pla més enllà del biològic. Hi ha una manca de treball de les qüestions de gènere en relació a la sexualitat, a l'emocionalitat i al consentiment. Hi ha una falta de coneixement i comprensió de l'altre sexe, i un gran aferrament al binomi masculí-femení. En aquest camp, el treball que s'ha fet és mínim i ineficaç. Considero que una de les causes és que aquest àmbit no forma part d'allò visible en els resultats, no té caràcter oficial, i per tant és ignorat. La ignorància del professorat i de les famílies respecte d'allò no evident (el que anteriorment s'ha anomenat currículum ocult, fet

¹³ Si atenem al llibre referent, *'La psicologia de las diferencias del sexo'*, de Maccoby i Jacklin (1974) que va revisar 1400 treballs d'investigació amb la intenció de resumir les conclusions. Van concloure el mateix que trobem en els resultats d'Eurydice.

¹⁴ Departament d'Ensenyament, (2016). Currículum d'Educació Secundària Obligatòria.

¹⁵ *Ibid.*

referència a l'àmbit escolar) fomenta la manca d'un treball veritablement coeducatiu i equitatiu, i d'un foment íntegre del respecte dels uns als altres.

En definitiva, respecte de la desigualtat de gènere es poden assenyalar diverses problemàtiques i causes. Moltes d'elles no han estat esmentades en aquest apartat ja que ampliaria excessivament l'extensió del treball. Tot i això, és pertinent esmentar-les; l'ús desigual del espai del pati, el paper de les noves tecnologies, el paper de la publicitat, l'imperatiu de la bellesa i el paper del mitjans de comunicació com a models per a la construcció d'identitats són aspectes importants per al tractament de la igualtat de gènere. Tot i això, es poden englobar en el que s'ha dit. La conclusió respecte de les causes és que es repeteix el mateix esquema. La part de la societat que no està sensibilitzada amb les qüestions de gènere considera que la igualtat ja s'ha assolit i per tant ja no cal fer res més que mantenir-ho. Hi ha una especial sensibilitat generalitzada cap a la violència explícita, però no cap a la implícita. Tampoc hi ha sensibilització cap a les desigualtats en relació a la valoració de les tasques públiques i les privades, i en el repartiment de les feines domèstiques. La majoria del professorat de l'IES A tampoc és conscient de la discriminació exercida pel currículum ocult, sobretot per part del professorat més vell, per qui està normalitzada. El condicionament per rols tradicional es troba arreu i es transmet a les noves generacions a través dels adults i de la cultura. Així, la causa principal és la falta de formació del professorat en aquesta problemàtica, la falta de desenvolupament d'un pla de coeducació, i també la falta de coneixement per part de les famílies.

2.3.2 Absència d'una educació en valors

La principal causa de l'absència d'una educació en valors és que des de l'institut no hi ha un espai i mètode útil per treballar-ho. Tal i com està estructurat el currículum oficial, els valors s'ensenyen específicament en la matèria de Cultura i Valors, que té una durada d'una hora setmanal. La limitació d'una hora a la setmana dificulta fer un treball profund i continuat respecte dels valors. El professorat, conscient de que els valors no poden ser ensenyats de manera aïllada, està desmotivats en front d'aquesta assignatura. La falta de preocupació per part de la direcció respecte del que es fa en aquesta matèria també és clau per explicar la falta d'un pla de treball estructurat. La desmotivació per part del professorat i la carència del pla de treball causa que l'alumnat no es prengui en serio la matèria. Considero que els valors haurien de ser un principi vertebrador del sistema educatiu i no pas una matèria. També és determinant que el que s'ensenyi respecte dels valors tingui una aplicabilitat en la vida pràctica i que es desenvolupi la capacitat crítica de l'alumnat en aquesta matèria, parant atenció en la importància de la coherència entre els fets i les paraules, per tal d'aprendre l'ètica i els valors des d'una perspectiva integral i pràctica i no parcial.

2.3.3 El fracàs dels projectes d'innovació

Els projectes d'innovació neixen com una alternativa a la classe magistral que pretén desenvolupar un aprenentatge basat en competències on els alumnes tinguin un rol més

autònom respecte del seu aprenentatge. El treball per projectes també suposa que es fomenti la motivació, ja que es treballa per temes generals que interrelacionen les diferents matèries i, a més, tenen relació amb la vida dels alumnes, combatent la sensació comuna de que el que s'aprèn a l'escola és inútil. En l'IES A és sabut que cal provar noves maneres de treballar amb l'alumnat, que es troba clarament desmotivats per la metodologia tradicional. A més, tenint en compte la meua experiència en l'institut, l'alumnat té un molt baix nivell de treball autònom. Es per això que es va implementar el treball per projectes un cop al trimestre. No obstant, tal i com s'ha explicat en el primer apartat, tant alumnes com professores reconeixen el fracàs del projecte. Això és degut, principal i novament al desconeixement i a la falta de motivació, doncs gran part del professorat ha argumentat que volen continuar fent classe magistral amb el llibre, doncs és 'lo de sempre' i el que 'saben fer', i que d'innovació ningú els ha format i no saben com dur-ho a terme. D'altra banda, una de les causes del fracàs d'aquest sistema és, tal i com ja s'ha dit, la falta de comunicació entre el professorat. S'ha treballat de manera independent entre les matèries, tot i que enfocat en un mateix tema. Així, el mateix professorat que ha d'ensenyar a treballar en grup no ha desenvolupat encara aquelles competències que hauria d'ensenyar. Considero que és necessari que el professorat es comuniqui entre ell per tal d'ajudar-se i ensenyar-se els uns als altres a desenvolupar un projecte sòlid i funcional. D'altra banda, també cal comunicar-se amb l'alumnat per tal de que s'escoltin i es tinguin en compte les seves propostes, amb la finalitat de plantejar alternatives i motivar-les a prendre decisions i expressar les seves crítiques. La falta de coneixement per part del professorat sobre com treballar per projectes no és causa suficient per explicar el fracàs del pla, però sí són causes suficients quan hi afegim la falta de comunicació i de motivació generalitzada. Una de les causes determinants d'aquest fracàs ha estat també la implantació directa del treball per projectes, sense experiències prèvies. Considero que els projectes poden arribar a funcionar si primerament es treballa de manera transversal entre algunes assignatures d'un mateix departament, tractant un mateix tema de manera integrada en el treball habitual de classe. Així, l'experiència d'aquest grup de professores pot servir per ensenyar a les altres. D'aquesta manera, poc a poc s'establiria una millora en la comunicació i comprensió del treball en projectes. Un cop creat el nucli de suport i comunicació entre professorat és més fàcil que hi hagi comunicació amb l'alumnat i que aquesta comunicació tingui conseqüències visibles. L'aïllament del professorat és un greu problema que no permet millorar la motivació de l'alumnat ni la del professorat. Així, considero que és fonamental que qualsevol projecte de millora es fixi primerament en treballar amb deficiències bàsiques no permeten el creixement de nous projectes, com és el cas de la falta de comunicació i motivació que s'acaben de desenvolupar.

3. Proposta de millora / innovació

3.1 Fonamentació teòrica de les millores que es volen introduir

Per fonamentar teòricament la innovació i millora que es vol introduir cal conèixer, primerament, en què consisteix la proposta. El que aquí es proposa és la introducció de Cultura i Valors Ètics com a matèria principal del treball de síntesi. La temàtica a treballar serà l'equitat de gènere. Per fer-ho, es treballarà amb el grup de 3r d'E.S.O durant el primer trimestre. El treball es durà a terme durant tot el primer trimestre des de la matèria de cultura i valors ètics com a eix principal, interrelacionant-se amb d'altres matèries, per finalment ser avaluada en el treball de síntesi.

3.1.1 Coeducació i equitat de gènere

La proposta de l'equitat de gènere com a temàtica principal implica la introducció d'un primer pas cap a l'escola coeducativa. A l'IES A no hi ha un pla de treball per la igualtat o l'equitat, i tampoc per l'educació emocional i en valors. És una necessitat social i educativa la integració d'aquestes dimensions en l'educació. Per comprendre de què es parla quan es parla d'equitat de gènere cal conèixer també a que es fa referència amb el terme 'coeducació'. Tot i que sovint s'ha fet ús i es continuarà fent ús aquí de la expressió 'igualtat de gènere', el més correcte és dir 'equitat de gènere', doncs amb l'ús del terme 'equitat de gènere' es volen visibilitar les diferències entre els gèneres. Des d'aquí es considera que sense una comprensió de les diferències, que implica un treball d'autoconeixement i autovaloració, és difícil assolir la igualtat. La igualtat d'oportunitats i de tracte només es pot assolir amb el reconeixement de les diferències i una pràctica conseqüent amb aquestes. Entenem per coeducació com *'la educació que valora indistintament l'actuació i l'aportació social i cultural de les dones i dels homes, que no estereotipa aptituds i actituds, i en les que es reconeix i es respecta la diferència sense silenciar-la ni jerarquitzar-la'*¹⁶.

Tal i com s'ha examinat en la segona part d'aquest treball, les majors desigualtats no es donen en l'escola sinó en l'àmbit laboral i social. Tot i això, la desigualtat en l'àmbit educatiu existeix. Antigament, el treball per la igualtat de gènere en l'àmbit educatiu feia referència a la integració de les dones en la institució educativa, i en l'adaptació al seu funcionament. Per a això ha calgut que les dones deixin de ser pensades i educades com a mares i mullers. A diferència dels vells temps, avui trobem que la desigualtat en els resultats educatius es descanta pel fracàs i abandonament escolar dels nois, més que el de les noies, i és així en tots els països europeus. De fet, s'ha evidenciat la alta mobilitat intergeneracional entre les noies respecte de les seves mares, impulsades per no voler ser mestressa de casa i per voler desenvolupar un projecte vida independent. S'han pensat diverses explicacions per entendre aquestes diferències, algunes sostenen que les noies s'adapten millor a la cultura escolar,

¹⁶ COMPAIRE.J., ABRIL.P., SALCEDO.M. (2011), *'Chicos y chicas en relación'. Materiales de coeducación y masculinidades la para la educación secundaria*. Icaria editorial. Barcelona. Pàg. 9.

degut a que són més complaents i submises, i d'altres a que hi ha diferents actituds en front l'escola. Algunes investigacions s'han centrat en com la construcció de la feminitat i de la masculinitat com a rol social determina la vivència del treball escolar, alhora que el suport de les mares, tinguin o no formació acadèmica. Els estudis indiquen que les noies gaudeixen de l'aprenentatge i la vivència escolar més que els nois. Aquesta diferència s'explica en tant que alguns nois participen activament en tenir un rendiment baix per tal de mostrar el seu rebuig a la cultura escolar, que és contrària al lideratge (rol masculí tradicional). Alguns només participen en tasques quan saben que poden ser els millors. Els agrada competir per guanyar, no per participar. Cal afegir que els alumnes pateixen pressions per tal de formar part d'un grup, per tal d'ajustar-se a un concepte de masculinitat tradicional, que s'està reforçant entre els joves en la última dècada. Així, hi ha grups de nois que arriben a rebutjar a d'altres nois pel fet de mostrar interès en els estudis. Portar-se bé i sentir-se acollida en un grup té molta importància pels joves. Els afecta molt la imatge d'elles que tenen els seus amics, i aquesta sintonia amb l'entorn és determinant per sentir-se bé a classe. La identificació amb els 'empollons' no és desitjable en tant que dificulta la relació amb els companys, arribant a ser objecte de burla. És per això que molts alumnes reconeixen que les seves relacions els afecten negativament en els estudis. Les noies, en canvi, generalment no tenen tanta pressió per ser acceptades pels seus companys masculins perquè es relacionen en un grup d'amigues de noies.

És essencial atendre a que el paper que juga l'alumnat a l'escola respon no només a les seves relacions i a la imatge que tenen de sí mateixes, sinó també a les expectatives que els altres tenen en relació a la posició social i als models socials que marquen el què s'espera dels nois i de les noies. Els rols de gènere determinen com s'estableixen les relacions entre nois i noies. D'altra banda, autors com Akey (2006) assenyalen que l'interès intrínsec (que inclou el comportament – persistència, esforç, atenció – i les actituds – motivació, valoració positiva, interès -) que l'alumnat mostra cap l'escola és fonamental per una experiència d'èxit, doncs troben sentit en l'educació en tant que els prepara per el seu propi projecte de vida. Tenint en compte tot el que s'ha dit, la introducció de la coeducació és necessària en tant que és important atendre a aquestes diferències per tal d'arribar a la equitat de gènere. Avui, per garantir l'equilibri és primordial el treball respecte del rol masculí i de les relacions de poder i lideratge que s'estableixen a l'escola. És important flexibilitzar el rol masculí, aportant diferents arquetips d'home que vagin més enllà del lideratge entre els amics definit per oposició a la cultura escolar. Aquest treball es farà en el projecte mitjançant la identificació dels rols tradicionals i la posterior reflexió de l'alumnat al respecte de les possibilitats de trencament d'aquest rol, i les conseqüències que té per ells mateixos i pel seu entorn. D'aquesta manera es desenvolupa també un treball que té en compte la vida de l'alumne, l'emocionalitat i l'afectivitat.

La proposta de treballar aquesta temàtica no només és per l'alumnat, sinó també pel professorat. La falta de coneixement de les desigualtats de gènere per part del professorat és alarmant. Per tal que l'escola sigui coeducativa cal que el professorat sigui agent per la igualtat, però no es pot pretendre que els professors es formin, de sobte, en coeducació. Examinant l'equip docent de l'IES A, hom s'adona sí que hi ha algunes persones que podrien formar part d'aquest projecte des d'un principi, i són el professor de català, de castellà, la professora d'anglès i el professor de dibuix. Amb aquest grup de professors s'iniciaria el treball

transversal. És a dir, durant el trimestre, allò que es treballarà setmanalment a Cultura i Valors ètics serà continuat i suportat en aquestes matèries durant la resta de la setmana, per tal de treballar el mateix tema des de diferents àmbits, que és en el que consisteix el treball de síntesi. D'altra banda, de cara a la resta de matèries on el professorat no té cap coneixement sobre la coeducació, el treball es durà a terme en un primer moment per part dels alumnes i, per l'altre, per l'obligació de fer el treball de síntesi. El que aquí es proposa es treballar per tal que l'alumnat desenvolupi la pròpia capacitat crítica i sigui capaç d'identificar allò invisibilitzat a la resta de matèries. Per exemple, si amb la matèria d'història no hi ha col·laboració, encara hi haurà treball per fer al respecte amb l'alumnat, i és que identifiqui què està passant en aquesta assignatura. D'aquesta manera l'alumnat hauria d'identificar què és allò que s'explica i allò que no s'explica respecte de la meitat femenina de la humanitat de l'època en concret que estiguin treballant. Així, l'alumnat serà l'agent que dona veu a les desigualtats i haurà de posar en pràctica la seva capacitat crítica i d'observació. Aquest treball serà material per la síntesi de final de trimestre. Alhora, a mida que s'apropi la data d'entrega del crèdit de síntesi aquesta part del professorat que no ha participat durant el trimestre haurà de participar aleshores, en tant que el crèdit de síntesi inclou totes les matèries, i hauran d'enfocar la seva matèria en relació a la temàtica. Aquesta obligació de pensar en la problemàtica de gènere per tal de concloure la seva part del treball de síntesi fomentaria la presa de consciència del professorat o, com a mínim, la reflexió. El fet que abans de que es treballi amb la totalitat de l'equip docent ja hi hagi un grup de docents que ha estat treballant durant el trimestre en aquesta problemàtica afavoreix el desenvolupament global del projecte, en tant que ja hi ha una part del professorat que haurà d'estar consolidat com a grup de treball i que pot ensenyar als altres compartint material, recursos o experiències.

El currículum oficial de secundària ja té en compte la necessitat de treballar per la igualtat, tal i com s'especifica a l'inici del document, quan es fixen les competències bàsiques com a eix i referent principal de l'acció educativa. El currículum diu el següent respecte d'aquesta etapa: *“També contribueix a educar per a la igualtat de drets i oportunitats entre dones i homes, rebutjant tot tipus de comportaments discriminatoris per raó de sexe, a l'autonomia personal, la coresponsabilitat i la interdependència personal i a la comprensió dels elements bàsics del món en els aspectes científic, social i cultural, en particular aquells elements que permeten un coneixement i arrelament a Catalunya. Així mateix, contribueix a desenvolupar les habilitats socials de treball i d'estudi amb autonomia i esperit crític, la sensibilitat artística, la creativitat i l'afectivitat de tots els nois i les noies. (...) L'educació secundària obligatòria garanteix la igualtat real d'oportunitats per desenvolupar les capacitats individuals, socials, intel·lectuals, artístiques, culturals i emocionals de tots els nois i les noies que cursen aquesta etapa. (...) La finalitat de l'educació obligatòria és aconseguir que els noies i les noies adquireixin les eines necessàries per entendre el món i esdevinguin persones capaces d'intervenir activament i crítica en al societat plural, diversa, i en canvi continu que ens ha tocat viure.”*¹⁷

De fet, la insistència en el treball per la igualtat i el rebuig dels comportaments sexistes és constant, doncs més endavant, quan s'especifiquen les competències, apareixen les següents:

¹⁷ Departament d'Ensenyament, (2016). Currículum d'Educació Secundària Obligatòria. Pàg. 6

- *“ Valorar i respectar la diferència de sexes i la igualtat de drets i oportunitats entre ells. Rebutjar els estereotips que suposin discriminació entre homes i dones.*
- *Enfortir les capacitats afectives en tots els àmbits de la personalitat i amb la relació amb els altres, i rebutjar la violència, els prejudicis de qualsevol tipus, els comportaments sexistes i resoldre els conflictes pacíficament.*
- *Conèixer i acceptar el funcionament del propi cos i el dels altres, respectar les diferències, afermar els hàbits de salut i incorporar la pràctica de l'activitat física i l'esport a la vida quotidiana per afavorir el desenvolupament personal i social. Conèixer i valorar la dimensió humana de la sexualitat en tota la seva diversitat.”¹⁸*

En l'última competència es pot observar com la dimensió sexual humana forma part del currículum oficial, però en la realitat escolar trobem que aquesta dimensió es tracta només des d'una perspectiva biològica. És necessari que també sigui inclòs el treball respecte de les identitats sexuals i de gènere en un treball per la igualtat.

3.1.2 Cultura i Valors Ètics

Fins ara s'ha justificat la introducció de la coeducació a l'institut. Ara, és important comprendre perquè aquesta millora s'ha de dur a terme través de la matèria de Cultura i Valors ètics però treballant de manera transversal amb d'altres assignatures. En el currículum oficial s'especifica que l'assignatura de Cultura i valors ha de possibilitar la transformació personal i l'adquisició de competències que contribueixin a la creació d'una societat lliure, justa i equitativa, alhora que uns valors humanitaris que no excloguin a cap col·lectiu, sinó que fomentin l'empatia. També defensa que l'autocrítica és un dels elements bàsics per interpretar la realitat adequadament. Alhora, que l'expressió dels sentiments propis i emocions ajuda a reconèixer l'alteritat, el qual és bàsic per una bona convivència, i que els drets humans han de ser no només reflexionats, sinó defensats. Per assolir tot això, cal fer un anàlisi de les transformacions i desequilibris de l'actualitat, per tal de reconèixer que ho provoca i adquirir un compromís que impliqui prendre mesures per equilibrar-ho. Així, la finalitat és aprendre a ser ciutadans i ciutadanes justos en una societat democràtica. També s'especifica la importància de contextualitzar el coneixement a partir de situacions reals i significatives per l'alumnat. En aquest treball es considera que la transversalitat és clau per la contextualització del coneixement, fomentant un aprenentatge per competències on els continguts són un instrument i no una finalitat. Establir relacions i connexió entre continguts és allò que es pretén amb aquest projecte i que és essencial per a que l'aprenentatge sigui significatiu. Cal afegir que en el tercer curs s'especifica el treball per a la identificació i rebuig de les situacions de desigualtat, injustícia i discriminació que afecten persones i col·lectius en el món actual, la valoració crítica dels prejudicis sexistes i discriminacions de gènere per mitjà de l'anàlisi i debat de casos, en la nostra societat i en d'altres.

¹⁸ Íbid. Pàg. 17

En conclusió, el que s'ha d'aprendre en aquesta matèria no és l'adquisició de coneixements concrets, sinó que s'ha d'aprendre a estimular el pensament crític, la participació i l'assimilació dels valors fonamentals d'una societat democràtica. Aquesta és la finalitat del projecte que aquí es proposa i que s'especificarà amb concreció en el següent apartat.

Respecte del treball amb les altres matèries ja s'ha defensat que fomenta l'aprenentatge significatiu, mostrant la relació i aplicació del que s'està aprenent en diferents àmbits. A més, el treball interdisciplinari representa una necessitat per equilibrar el desenvolupament del coneixement especialitzat del segle XXI. És coherent amb el currículum, que especifica el següent: *'Encara que en l'educació secundària obligatòria els continguts es presentin organitzats per matèries, per a l'assoliment de les competències bàsiques és convenient establir-hi relacions sempre que sigui possible. La connexió entre continguts de matèries diverses mostra les diferents maneres de tractar una mateixa situació i dóna un sentit més ampli als conceptes i n'afavoreix la comprensió. De la mateixa manera, els continguts que en una matèria es presenten com a instrument, trobaran en una altra els contextos adequats que els donaran sentit.'*¹⁹ Per exemple, en el projecte d'aquest treball es tracten els estereotips de gènere a la matèria de cultura i valors principalment, però conjuntament amb el treball amb les matèries de llengües. En aquestes s'inclourà la perspectiva de gènere en l'anàlisi de textos. D'aquesta manera, el treball que es fa en la sessió de cultura i valors té la seva continuïtat en d'altres matèries, on no només es continua tractant el tema, sinó mostrant la seva aplicació, que en aquest cas seria el desenvolupament del sentit crític respecte dels objectes culturals. Novament, posant l'atenció en el currículum oficial s'evidencia una justificació clara de la transversalitat de la temàtica en l'àmbit de les llengües: *"El paper que juga la llengua i la comunicació en els processos d'aprenentatge i el fet que la base del seus ensenyaments se situï en l'ús social de la llengua, fan que els aprenentatges lingüístics i comunicatius que es produeixen en qualsevol matèria, amb una bona coordinació docent, es puguin aplicar a l'aprenentatge de les altres i, alhora, afavoreixin la competència plurilingüe i intercultural de l'alumna"*. Així, el treball respecte de la pràctica d'un ús inclusiu del llenguatge té conseqüències en totes les matèries i en la vida pràctica de l'alumnat i el professorat. Alhora, l'anàlisi de missatges és clau per desenvolupar l'esperit i capacitat crítica.

D'altra banda, les ciències socials, la geografia i la història també han de participar del desenvolupament de la consciència ciutadana, permetent que l'alumnat s'ubiqui en el present i sàpiga llegir-lo i interpretar-lo en relació al passat. A més, *'per afavorir el desenvolupament i la construcció de la consciència ciutadana, cal ensenyar l'alumnat a pensar la realitat des del coneixement científic i poder contrastar els seus coneixements i creences amb les aportacions de les disciplines científiques, fent possible orientar l'alumnat perquè descobreixi la naturalesa de les conductes i pràctiques socials, valori críticament les seves idees i comportaments i aprengui a participar en la millora de la societat.'*²⁰ Novament l'exercici de l'autocrítica apareix com clau per al desenvolupament d'una ciutadania responsable. El pensament crític i creatiu és essencial per participar en el disseny d'alternatives a problemes quotidians, socials i polítics. L'estudi de diverses realitats socials permet a l'alumnat construir una visió pròpia del món a partir de la confrontació de percepcions i valors existents. El

¹⁹ íbid. Pàg. 103

²⁰ íbid. Pàg. 107

coneixement del patriarcat com a sistema d'organització social, política i econòmica pot contribuir a la construcció d'una societat més justa i a la comprensió de la interdependència dels agents i institucions socials. De fet, ja a nivell oficial s'aposta per un enfocament que eviti plantejaments excessivament localistes, eurocentristes i etnocentristes, i en aquest projecte afegim l'androcentrisme, sense perdre de vista la dimensió europea com un projecte per una societat igualitària.

En definitiva, hi ha un enfocament transversal clar entre la comprensió dels valors com quelcom global i amb una finalitat pràctica. La relació de la temàtica del gènere amb les assignatures de llengües i ciències socials és clara i serà la que es treballarà durant el trimestre. La resta d'assignatures es treballaran amb el projecte de síntesis, del que es parlarà a continuació.

3.1.3 Coeducació i equitat de gènere

Tal i com s'ha exposat en la segona part del treball, una de les deficiències que es volen combatre és el fracàs del treball per projectes. Una de les causes d'aquest problema ha estat la introducció abrupta d'aquesta metodologia, sense abans tenir una formació i experiència prèvia per part del professorat. El projecte d'innovació que aquí es proposa implica la introducció d'aquesta metodologia de manera pautada, respectant el ritme del professorat més conservador. El projecte consta de dues parts que formen una unitat. Per un costat, el treball durant el trimestre amb les matèries de llengües i història i cultura i valors, i l'altra el crèdit de síntesis, que conformarà l'avaluació del projecte.

L'exercici que implica el projecte és la introducció de gran part de les metodologies de treball per projectes durant el primer trimestre, però de manera limitada. Hi haurà en tema concret a treballar, que serà 'Com podem fer que la nostra societat sigui equitativa amb el gènere?'. La metodologia de treball consistirà en fer de la classe de cultura i valors el punt de trobada de les reflexions i aprenentatges al respecte. Es combat així amb l'excés de la classe magistral i es fomenta l'autonomia dels alumnes, doncs es treballarà per grups i amb una tendència activa per als alumnes, fomentant el debat, la investigació i la participació. En les assignatures del grup de treball del trimestre es treballarà amb metodologies innovadores per tal de trencar amb la metodologia tradicional de manera pautada. D'aquesta manera durant el trimestre es treballarà la mirada crítica per tal de comprendre les desigualtats de la nostra societat, i amb el crèdit de síntesis s'aprofundirà en aplicar el coneixement a una finalitat pràctica, que impliqui el desenvolupament de propostes per part de l'alumnat. Amb el crèdit de síntesis com a projecte final i avaluació de la proposta, el conjunt d'assignatures que no havien participat fins al moment hauran de introduir-se des d'una altra perspectiva ja que aquest cop ja s'haurà treballat durant el trimestre amb un grup de professors. Això obliga a que a l'hora de preparar-lo hagi d'haver una comunicació clara i coeducativa entre el professorat més conservador, que haurà de conèixer el que s'ha fet fins al moment i actualitzar-se per seguir la línia de treball de cara al projecte de síntesis, però ja no sol, sinó amb el suport i l'acompanyament dels altres professors.

L'aplicació del projecte de coeducació en el treball de síntesi dona protagonisme al treball fet durant el trimestre i permet una avaluació a l'alçada del coneixement assolit. Si l'avaluació es reduís a l'assignatura de cultura i valors ètics fàcilment perdria rellevància per l'alumnat i el professorat. En canvi, si la coeducació forma part del treball interdisciplinari del crèdit de síntesi i inclou la introducció de metodologies innovadores, aleshores la percepció del treball transversal resulta clarament rellevant. Cal afegir que, generalment, l'avaluació tradicional en la matèria de Cultura i Valors no satisfà en absolut l'avaluació de les competències transversals.

El fet d'introduir el treball de síntesi al primer trimestre és legal, en tant que la llei especifica que *'El treball de síntesi admet diverses formes organitzatives: de manera intensiva, concentrant totes les activitats en un període que pot oscil·lar entre els tres i els cinc dies, o bé de manera extensiva. En aquest segon cas, es pot dur a terme al llarg d'una part del curs o de tot el curs dins l'horari de les matèries.'*²¹ S'ha escollit el primer trimestre perquè coincideix amb el principi de curs, que és un moment amb més apertura a les novetats, on tant l'alumnat com el professorat inicien un nou curs i estan acostumats a afrontar els canvis pertinents a cada any. A més, si el resultat és exitós, es pot continuar millorant i exercint durant la resta del curs amb d'altres temes, de manera que el treball interdisciplinari acabi formant part del treball diari de l'IES A.

²¹ DECRET 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. Pàg 8

3.2 Una mostra concreta de l'aplicació de la proposta.

En aquest últim apartat de descripció del projecte s'exposa amb concreció l'estructura del projecte i es mostra l'exemple d'una de les unitats didàctiques que es durien a terme durant el trimestre. Tal i com s'ha dit, el projecte consta de dues parts, a saber, el treball interdisciplinari durant el primer trimestre, i el treball de síntesi de final de trimestre, que servirà per posar a prova allò treballat durant el treball setmanal del trimestre, per tal de ser avaluat.

3.2.1 El treball interdisciplinari: és la nostra una societat equitativa en relació al gènere?

1. Grup de matèries:

- Cultura i Valors Ètics (1 hora setmanal)
- Català (3 hores setmanals)
- Castellà (3 hores setmanals)
- Anglès (3 hores setmanals)
- Ciències socials, geografia i història (3 hores setmanals)

2. Estructura temporal:

Es treballaria durant tot el primer trimestre, que consta de 13 setmanes. Aquestes setmanes es tradueixen en 13 hores de classe (de Cultura i Valors Ètics). En tant que és possible que hi hagi dies festius i d'altres esdeveniments especials que coincideixin amb hores de classe, es comptarà amb un total de 10 hores de classe per al projecte.

3. Unitats didàctiques:

Unitat didàctica I: Com són els homes i les dones? (5 hores)

Unitat didàctica II: Té el mateix valor allò masculí i allò femení? (5 hores)

A la unitat didàctica I es treballaria alhora amb les matèries de llengües. La matèria de ciències socials s'incorporarà a la segona unitat didàctica, que té un enfoc més global i històric i per tant afí a la matèria.

Unitat didàctica I : Com són els homes i les dones?

1. Objectius:

- Que l'alumnat reflexioni sobre la influència dels estereotips de gènere en el seu comportament i els seus gustos.
- Comprendre les relacions que s'estableix entre els productes culturals (literatura, pel·lícules, publicitat) i la consciència individual.

- Desenvolupament d'una mirada crítica respecte dels estereotips de gènere.
- Desenvolupar la capacitat del judici ètic basada en els principis d'igualtat i no-discriminació.
- Desenvolupar l'empatia respecte d'aquelles persones discriminades per no formar part del prototip heteronormatiu.
- Que l'alumnat se senti amb llibertat de repensar el seu autoconcepte per tal d'expressar allò que vol desenvolupar en si mateix o en si mateixa, estigui relacionat o no amb el seu sexe.
- Fomentar la igualtat en el tracte entre homes i dones.
- Introduir la coeducació a l'institut.
- Reconèixer els estereotips en els materials didàctics i narracions de tot tipus.
- Comunicació entre el professorat de Cultura i Valors i de Llengües.

2. Competències:

- Competència en el coneixement i la interacció amb el món físic.
- Competència social i ciutadana.
- Competència comunicativa lingüística i audiovisual.
- Competència emocional.
- Competència digital.
- Competència dialògica.
- Competència dramàtica.
- Treball en grup.
- Gestió assertiva i cooperativa dels conflictes interpersonals i al desenvolupament de les habilitats per al diàleg.
- Participació activa com a ciutadà amb una actitud de compromís cívic per tal de promoure un augment de la qualitat democràtica de la nostra societat.

3. Continguts:

- Conceptuals:
 - Origen i construcció dels prejudicis en el nostre context. Diferència en sexe i gènere, conèixer la relació entre la discriminació a les dones i l'homofòbia, conèixer el què és un estereotip, que és allò queer, transsexual i transgènere. Conèixer els condicionaments dels productes culturals en la manera de relacionar-nos.
- Procedimentals:
 - La creació d'un portfoli.
 - Reflexió, deliberació, cooperació, escolta, treball grupal.
 - Autocrítica.
- Actitudinals:
 - Respecte cap a les persones discriminades.
 - Respecte cap als companys i companyes i el tema a tractar.

- Reconeixement dels valors positius.
- Valoració de la diversitat.

4. Mesures d'atenció a la diversitat

Les capacitats, motivacions e interessos dels alumnes són sempre diferents, i per tant és possible que alguns d'ells requereixin d'una atenció i tracte especial. D'altra banda, abans de determinar quines mesures d'atenció a la diversitat es prendrien, serà necessari obtenir informació sobre el què li passa a cada alumne que ho pugui necessitar, com ara informació acadèmica, experiència prèvia en tasques i treballs col·laboratius, disponibilitat de recursos. Un cop determinades les necessitats de cada alumne, es treballarà seguint la metodologia per atendre a la diversitat reflexada en el 'Pla d'atenció a la diversitat' del Projecte Educatiu del Centre (PEC).

5. Proposta concreta d'activitats a l'aula (5 classes)

a) Primera classe: Introducció

Organització de l'aula: organització de les taules en forma de U oberta cap a la pissarra.

Materials: Ús del word i el projector per recollir les aportacions dels alumnes.

Desenvolupament de la classe:

Inici:

- La primera classe servirà per conscienciar a l'alumnat del canvi de metodologia i de plantejament de la matèria de Cultura i Valors Ètics durant aquest primer trimestre. S'explicarà que es treballarà en grups de 4, intentant que tots siguin de dos nois i dues noies. Es demanaria que diguin amb qui els agradaria anar per tal que la professora faci una llista del que volen els alumnes, i ella mateixa determinaria si són equilibrats o no, per tal de modificar-los o no. S'explicaria que la participació a l'aula és molt important, i que hauran de fer un e-portfoli grupal amb una entrada setmanal sobre el que es treballa a classe. S'explicaria que a final de curs hauran de fer el Treball de síntesi sobre el tema que es desenvoluparà al llarg del trimestre: la igualtat i l'equitat de gènere. (20 minuts)

Desenvolupament:

- S'escriurà a la pissarra les paraules 'homes' i 'dones'. Es preguntarà als alumnes quines són els adjectius associats a ser home i a ser dona. Es tracta de deduir entre tothom les característiques de gènere atribuïdes a cada sexe. Es dividirien entre físiques, mentals, socials, familiars i valors. (15 minuts)
- Un cop s'ha fet el llistat, s'haurà de classificar en dues categories: físiques i convencionals. Unes es marcaran amb una B (biològiques) i les altres amb una S

(socials). (15 minuts)

Final:

- En els últims cinc minuts s'explicarà als alumnes que hauran de guardar els apunts que han fet per tal de treballar el pròxim dia de forma grupal. S'avisarà que hauran de fer el e-portfolio i que per tant caldrà que portin un ordinador per grup.

Interdisciplinarietat durant la setmana:

- Durant aquesta primera setmana el professorat de català i castellà explicarà que es treballarà en paral·lel amb la matèria Cultura i Valors, i preguntaran que s'ha fet en la primera classe. El mateix per la matèria d'anglès, on a més es treballarà el vocabulari emprat en la distinció dels gèneres.

a) Segona classe: Estereotips de gènere

Organització de l'aula: organització de les taules de dos en dos, fent 5 grups de 4 persones.

Materials: Ús del word i el projector per recollir les aportacions dels alumnes.

Desenvolupament de la classe:

Inici:

- Organització de l'aula en 5 grups de 4 alumnes, a ser possible 2 nois i dues noies, que la professora ha fet. Els grups s'ajuntarien en dues taules.
- Explicació del que es farà durant la classe. (5 minuts)

Desenvolupament:

- Els alumnes tindran 15 minuts per determinar quines de les característiques mencionades el dia anterior són modificables o variables. Hauran de posar exemples d'homes i dones que no compleixen els estereotips. El més probable és que quan es posin exemples d'homes i dones que no compleixen els estereotips hi hagi alumnes que ho justifiquin dient que és perquè són gays o lesbianes. Si es així, hauran d'especificar-ho i tractar d'argumentar-ho, per així també treballar la identificació dels estereotips d'orientació sexual. (15 minuts)
- Un cop s'ha acabat el temps, un representant de cada grup haurà d'explicar, breument, què és el que ha determinat que caracteritza biològicament i socialment a homes i dones. (5 grups, 3 minuts cadascun = 15 minuts). La professora escriurà en el Word de la pissarra allò social que determina els gèneres. (15 minuts)
- Després de les aportacions, la professora farà una valoració del que s'ha fet, posant en dubte aquelles característiques socials i els judicis homòfobs que han aparegut. La metodologia a seguir és el diàleg amb l'alumnat. Després, es demanarà que cada grup valori en què creu que aquests estereotips perjudiquen a homes i dones. (15 minuts).

Final:

- En la part final de la classe es recordarà als alumnes que hauran de pujar les conclusions grupals en el e-portfoli del grup que hauran de crear. Hauran de posar el nom de qui ha fet cada entrada per tal d'aclarir qui participa.
(5 minuts)

Interdisciplinarietat durant la setmana:

- Durant aquesta setmana, a les matèries de llengües es demanarà que cada alumne faci una redacció breu sobre el que s'ha treballat, dedicant mitja hora de classe. En anglès es treballaria el tema de en què perjudiquen els estereotips als homes, en castellà en què perjudica a les dones, i en català en què perjudica als homosexuals, bisexuals i transsexuals.

c) Tercera classe: Els estereotips de gènere en la nostra cultura

Organització de l'aula: organització de les taules de dos en dos, fent 5 grups de 4 persones.

Materials: Pissarra convencional. Full a repartir.

Desenvolupament de la classe:

Inici:

- La professora farà una valoració del que s'ha treballat fins ara, fent una síntesi de les conclusions a les que han arribat els diferents grups respecte de els desavantatges que suposa cada estereotip. Els desavantatges evidencien la pressió social que suposen i quina problemàtica sorgeix per als individus en diferents nivells, com ara el fracàs escolar dels nois. (10 minuts)
- Per ordenar les idees i conceptes respecte del que s'està evidenciant amb els treball que s'ha fet fins al moment, la professora introduirà els conceptes següents: sexe i gènere, *queer*, homosexual, bisexual, transsexual, transgènere.²² (10 minuts)

Desenvolupament:

- En aquesta classe s'introduirà la reflexió entorn a la pressió dels productes culturals respecte dels estereotips de gènere. Es lliurarà un full a l'alumnat amb els estereotips de gènere. A continuació s'adjuntaria una mostra, que seria actualitzada amb allò aportat per l'alumnat en les classes anteriors.

²² COMPAIRE.J., ABRIL.P., SALCEDO.M. (2011), 'Chicos y chicas en relación'. Materiales de coeducación y masculinidades la para la educación secundaria. Icaria editorial. Barcelona. Pàg. 13

- Cada alumne haurà de pensar en un personatge mediàtic amb qui s'identifiqui, a qui li agradaria assemblar-se o que li sembli admirable. Haurà de fer, individualment, una descripció apuntant les característiques que més els defineixen a partir de la llista que s'ha lliurat i escrivint perquè li agrada. (10 minuts)

Tot allò que s'acaba d'explicar es posarà en comú i el grup haurà de contestar i debatre les següents qüestions:

- Algun noi ha escollit una noia com a personatge?
 - Alguna noia ha escollit un noi?
 - Algun dels personatges és lleig?
 - Creieu que els mitjans de comunicació ens influeixen en la manera que tenim de veure als homes i a les dones, o només son un reflex del que és?
 - Penseu que els mitjans de comunicació ens poden ajudar a canviar la societat mostrant homes i dones no tant estereotipats?
- (15 minuts)

Final:

- Es farà una posada en comú de tota la classe. S'apuntarà el nombre de persones que han contestat afirmativament a les tres primeres preguntes, que probablement serà una minoria o ningú. (5 minuts)
- S'informa als alumnes que hauran d'escollir un anunci a treballar de manera grupal pel pròxim dia, i que hauran de representar-lo. Novament, hauran de fer una entrada en el e-portfolio reflexionant sobre el personatge que han escollit i com els influencia. (5 minuts)

Interdisciplinarietat durant la setmana:

- Durant aquesta setmana a les classes de llengües el professorat explicarà als alumnes que els llibres de text i la literatura també ens afecten en la nostra manera de comprendre el món. Es demanarà als alumnes que facin especial atenció en el material didàctic de classe i el llibre de lectura (si s'escau) per tal d'identificar quants nois i noies apareixen, i fins a quin punt estan estereotipats. Es faria llegir els papers de noi a les noies i el de noies als nois. D'aquesta manera, a mida que es va fent el treball ordinari de classe, es posaria una especial atenció en el gènere.

d) Quarta classe. Estereotips: ser guai i ser guapa/o.

Organització de l'aula: organització en forma d'U.

Materials: Projector i Power Point.

Desenvolupament de la classe:

Inici:

- Per aquesta classe s'organitzarà l'aula en forma de U perquè es faran les

representacions escenificades dels anuncis i aquesta distribució millora la visibilitat total de la classe. La professora demanarà que les noies facin els papers dels nois i els nois el de les noies, a diferència del que pensaven que farien.

Desenvolupament:

- Es representen els anuncis. Cada grup té 5 minuts per sortir i fer l'escena. Finalment s'informa als alumnes que hauran d'escriure en el e-portfolio com s'han sentit fent el paper de l'altre sexe. (25 minuts)
- Després, la professora posarà un Power Point amb diverses imatges. En aquestes imatges apareixeran persones d'arreu del món i de diferent tipus, intercalades amb persones clarament considerades 'guais' i 'guapes', alhora que amb persones vestides amb diverses modes passades i actuals. També es pot incloure la imatge d'algun animal amb algun vestit o accessori que el fa 'ser més guai'. A cada imatge es parlarà de la reproducció de la seqüència i es preguntarà si aquesta persona és guapa i si és guai. (10 minuts)
- Finalment, es farà un debat al voltant de les següents preguntes que es troben al full que s'ha repartit anteriorment:
 - 1) És important ser guai?
 - 2) Quines conseqüències té en la vida d'una persona ser o no ser guapa i guai?
 - 3) Qui o què decideix que és ser guai o guapo?
 - 4) Quina relació hi ha entre ser guapo i els estereotips de gènere?
 - 5) Mereixen ser discriminades les persones que no són guais ni guapes?
 - 6) On hi ha més referència al cànon de bellesa, a les imatges televisives i internet o també en la literatura i els materials didàctics analitzats en les classes de llengua?(15 minuts)

Final:

- Per acabar, s'informa als alumnes que hauran d'escriure les seves reflexions respecte del que s'ha debatut en el portfolio. (5 minuts)

Interdisciplinarietat durant la setmana:

- Es continuaria treballant de la mateixa manera que la setmana anterior, profunditzant en desenvolupar una mirada crítica cap al material didàctic i les lectures.

e) Cinquena classe: Alternatives als estereotips

Organització de l'aula: organització en forma d'U.

Materials: Foli Din A-3 amb dues siluetes dibuixades.

Desenvolupament de la classe:

Inici:

- S'explicarà als alumnes que amb aquesta classe s'acaba la primera unitat didàctica on s'haurà estat treballant sobre els estereotips de gènere i sobre com ens influencien a totes les persones.
- En la primera part de la classe es treballarà per grups i es continuarà el treball que es va iniciar l'altre dia respecte de la imatge. Per grups, els alumnes hauran d'omplir el Din A-3 on hi haurà dues siluetes. Entre els alumnes del grup hauran d'omplir-lo pensant en les persones de la seva família més estimades, o d'un amic o amiga molt apreciat. Hauran d'escriure diferents atribuïts, preferiblement positius incloent tant aspectes físics com la seva manera de ser (si són compassius, respectuosos, responsables, amables, alegres...). També poden incloure l'animal de companyia en cas que en tinguin. (10 minuts)
- Després, el grup haurà de deliberar novament sobre els problemes que comporta la distància entre ser guai i guapo i no ser-ho, i allò que els fa feliços. Hauran de pujar una entrada en el e-porfoli amb les conclusions a les que han arribat, incloent què voldrien canviar al respecte. (10 minuts)

Desenvolupament:

- S'organitzarà la classe en forma de U i es farien dos grups, dividint nois i noies. Tant els nois com les noies hauran de fer una posada en comú de la pressió que senten al respecte de la imatge personal, elaborant una llista. (10 minuts)
- Un cop feta la llista, s'apuntarà a la pissarra cada punt i l'alumnat haurà de comentar:
 - 1) Si per al sexe contrari és igual.
 - 2) Si considera que qui no ho faci patirà una discriminació.
 - 3) Si és just jutjar algú per fer o no fer aquest acte.
 - 4) Si és un esclavatge o és un acte de llibertat.(15 minuts)

Final:

- Per acabar, la professora farà una síntesi del que s'ha evidenciat durant la posada en comú d'opinions, i sobre les conclusions a les quals s'ha arribat durant aquesta unitat didàctica, que mostrarien com els estereotips ens afecten, com tant les dones com els homes pateixen aquesta pressió i també com les dones pateixen més pressió que els homes i estan menys visibilitzades per si mateixes, doncs en el treball amb les matèries de llengües s'evidenciarà com normalment tenen algun paper romàntic i en dependència dels homes. (5 minuts)

Interdisciplinarietat durant la setmana:

- Es continuaria treballant de la mateixa manera que la setmana anterior, profunditzant en desenvolupar una mirada crítica cap al material didàctic i les lectures, tot introduint allò que es va integrant mitjançant les reflexions i el treball a classe.

Avaluació:

- 40 % actitudinal.
- 60 % portfoli.

A nivell actitudinal s'avaluarà que l'alumnat hagi estat respectuós amb els companys i hagi participat a classe. També que hagi treballat cooperativament amb els companys de grup. Es valorarà seguint la següent rúbrica:

Aspecte	Incomplet	Just	Bé	Excel·lent	Total
Parla quan l'activitat ho requereix i manté un to de veu adequat.					10
Es responsabilitza de les parts que li corresponen.					10
Crea un bon clima de treball.					10
Participa de les reflexions que es proposen.					10

El portfoli es valorarà seguint la següent rúbrica:

Aspecte	Incomplet	Just	Bé	Excel·lent	Total
Presentació de totes les evidències.					10
Presentació, estètica i facilitat per la navegació					10
Text ben organitzat.					10
Reflexions coherents.					10
Conclusions i desenvolupament personal.					10
Exposició del que s'ha treballat a classe.					

Unitat didàctica II : Té el mateix valor allò masculí i allò femení?

Aquesta unitat didàctica tindria una estructura similar a la anterior i representa la continuació d'aquesta. El mètode de treball seria novament el diàleg, el treball en grup i l'autoreflexió. L'avaluació també seria el potfoli. En l'anterior, la centralitat està posada en l'individu i el món pròxim. En aquesta, concretament sobre la desigualtat de gènere en relació a l'àmbit laboral, social i domèstic, més enllà d'allò estereotípic.

- Els continguts conceptuals que s'introduirien són els següents:
 - Segregació vertical i la segregació horitzontal
 - Estratificació de gènere
 - Feminisme
 - Masclisme
 - Patriarcat

- Coeducació
 - Coresponsabilitat.
 - Androcentrisme.
- El temari a tractar és el següent tenint en compte les hores de classe destinades a la UD II:
 1. Ús sexista del llenguatge. (1 hora)
 2. Allò femení i allò masculí. Allò privat i allò públic. (2 hores)
 3. La coresponsabilitat. (2 hores)
 - Objectius:
 - Conscienciar a l'alumnat de la invisibilitat que les dones han patit i continuen patint en la nostra societat i en d'altres.
 - Introducció de l'ús no sexista del llenguatge en totes les assignatures. Treball en conjunt amb les matèries de llengües. Mostrar com el masculí no és neutre.
 - Conèixer la diferència entre la vida privada i la pública, i com la pública ha determinat el funcionament social, i la privada ha estat relegada per les dones.
 - Que els alumnes reconeixin la desvaloració cap a les tasques domèstiques i reconeixin el valor del treball domèstic, la cura d'altri i la criança tant com el treball assalariat.
 - Reconeixement de les desigualtats socials en relació al gènere.
 - Desenvolupament de propostes per equilibrar la situació de desigualtat entre allò femení i allò masculí.
 - Que reflexionin entorn a la distribució de les tasques domèstiques a casa i que valorin la coresponsabilitat com una eina a desenvolupar per la creació d'una societat més justa i igualitària.
 - Es treballaria en cooperació amb la matèria d'història, amb la qual es desenvoluparien activitats per visibilitzar la dona al llarg de la història i evidenciar com la perspectiva històrica prioritza la història dels homes.
 - Comprendre com l'androcentrisme impregna el coneixement i com afecta tant a dones com homes.

3.2.2 Proposta de treball de síntesi: Com podem fer que la nostra societat sigui equitativa en el gènere?

Un cop s'ha treballat durant el trimestre la part crítica respecte de la desigualtat de gènere amb la unitat didàctica I i II, i en relació amb d'altres matèries, els alumnes hauran de fer el treball de síntesi. La diferència entre el treball setmanal i el treball de síntesi és que el primer ha estat una aproximació i un entrenament en la capacitat crítica i la perspectiva de gènere i, en canvi, el treball de síntesi és l'examen on es posarà a prova la capacitat dels alumnes per pensar alternatives que promoguin un canvi al respecte de la situació estudiada. És per això que el títol del treball interdisciplinari era: 'és la nostra una societat equitativa en relació al gènere?', i, en canvi, el títol del treball de síntesi és 'com podem fer que la nostra societat sigui equitativa en el gènere?'

- Temps:

Des de el començament de les classes de Cultura i Valors les alumnes sabran quina serà la data d'entrega, que serà a final de trimestre. Se'ls haurà avisat que serà recomanable que vagin fent durant el trimestre la part que tingui a veure amb les assignatures de llengües i ciències socials, doncs es treballarà la temàtica totes les setmanes i per tant podran resoldre dubtes. La realització final del treball es farà durant la última setmana del trimestre, de la mateixa manera que s'ha fet fins ara però en comptes de fer-ho a final de curs es faria a final del primer trimestre.

- Objectiu:

La finalitat d'aquest treball és que les alumnes demostrin que són capaces de crear un producte que integri diferents maneres de ser home i dona, i que mostri el valor d'allò femení i d'allò masculí per igual. Poden fer un conte, una escena teatral, un anunci, un diari o una altra opció original que inventin, que serà el producte final a mostrar.

- El treball des de la perspectiva de cada matèria:

Hauran de mostrar primerament el problema del gènere des de les diverses assignatures, però no necessàriament des de totes. Des de la matèria de ciències de la naturalesa es podrà parlar dels aspectes biològics, des de la matèria de les ciències socials es podrà escollir una època i explicar la història de les dones d'aleshores, des de la matèria de matemàtiques es podrà mostrar dades dels indicis de desigualtat i de violència de gènere. Des de la matèria d'educació física es pot mostrar com els esports són un dels espais de més segregació per gènere, i plantejar jocs i esports mixtes. En relació a les llengües, es pot analitzar un conte o obra literària des de la perspectiva de gènere, proposant alternatives igualitàries. Per a les matèries de tecnologia i música, que són les que quedava esmentar, es deixarà al lliure albir del professorat escollir què volen fer, tot i que totes les propostes es parlaran i debatran en una reunió comuna de l'equip docent.

4. Conclusions

Considero que per a que les conclusions aportin quelcom de nou, caldria que la proposta es portés a la pràctica, per tal de valorar fins a quin punt funciona i fins a quin punt no funciona, amb la finalitat de trobar quina és la millor manera d'introduir la innovació i la coeducació a l'IES A, i als instituts públics en general. La proposta de treball que aquí es presenta és una proposta sòlida d'introducció de la coeducació. Si bé no és global, doncs no implica l'institut sencer, és realista en quant al context de l'institut en el qual es vol implementar. Tot i això, tal i com s'ha dit, caldria veure la seva aplicació pràctica en un grup classe concret.

Tal i com explico en la introducció, la proposta en un principi volia educar primerament a l'equip docent. Després del recorregut personal d'aquest treball i les lectures que he fet, considero que, tot i que el treball amb l'equip docent és determinant per implantar qualsevol millora o innovació a nivell global de l'institut, no pot ser l'únic camí. És important que el professorat busqui suport en d'altres companys i companyes i es comencin a implementar noves propostes encara que sigui només entre dues o tres matèries. Tot i això, l'ideal és crear propostes de treball que impliquin la participació de tota la comunitat d'aprenentatge, incloent tot el professorat i les famílies.

La gran fita d'aquest treball és la introducció de la coeducació pensada no només per les dones sinó també pels homes, i centrada en una trobada amb els conceptes des de l'emoció i l'autocrítica. És a dir, la implementació de l'apropament dialògic i vivencial en front del teòric com a determinant per assolir l'èxit de l'educació en valors. El tema de la coresponsabilitat, que no he pogut desenvolupar tant com m'agradaria, considero, tal i com he après en les últimes lectures, que hauria de ser un dels punts principals a tractar per assolir una escola coeducativa i una societat igualitària. L'apropament a d'altres sabers i formes de viure desenvolupa valors positius i inclusivament, sempre tenint en compte que l'objectiu és la llibertat i igualtat entre els sexes. Ensenyar a l'alumnat que el coneixement que s'aprèn a l'escola és androcèntric és determinant per a que s'arribi a comprendre fins a quin punt hi hagut un domini de la història de l'home enfront de la història de la dona.

Si hagués de tornar a fer aquest treball, enfocaria la temàtica en la segona unitat didàctica, doncs hi ha un gran desequilibri de gènere en relació als homes i dones professionals relacionats amb la cura als altres. És determinant que també la part masculina de la nostra societat desenvolupi la cura als altres i l'empatia, doncs les conseqüències d'aquest canvi poden ser profundes i positives, en tant que ajudaria als homes a reconèixer una part de sí mateixos que sembla vetada per l'estereotip heteronormatiu.

Els exercicis que es presenten fixen els seus objectius en la no-discriminació i el desenvolupament de l'empatia, per tal de combatre no només la desigualtat de gènere sinó l'assetjament escolar. La superioritat dels uns sobre els altres i la incomprensió d'aquell o aquella que és diferent és una de les arrels d'aquest problema que afecta a molts estudiants

arreu del país. Els estereotips que es treballen parlen més enllà del gènere, parlen d'un imperatiu sobre el què s'ha de ser, que poc té a veure amb el que és cada individu.

Cal dir que són molts els aspectes que no han pogut investigar-se en aquest treball. Tanmateix, tot allò après em motiva per reconèixer que la innovació i la coeducació han d'anar necessàriament lligades, si el que es pretén amb la innovació és que l'educació sigui integral i global. Tot i això, reconec novament la importància d'introduir els canvis poc a poc, i és per això que considero que la proposta de fer que el treball de síntesi giri entorn els valors s'hauria de dur a terme a la pràctica, doncs pot ser una sortida correcte per a la desprestigiada matèria de Cultura i Valors i un important pas cap a una integració real dels valors.

En conclusió, l'elaboració d'aquest treball ha implicat un recorregut profund per mi al voltant del paper de l'educació en la nostra societat com a eina de transformació social. Tot el que he après em motiva per continuar aprenent i elaborant els meus propis materials didàctics centrats en treballar la igualtat entre les persones, per a que construïm totes juntes una societat millor i més justa.

5. Bibliografía

Acker, S. (1994), '*Género y educación*' Editorial Narcea. Instituto de la mujer. 1994, Madrid.

Comisión Europea (2009). *Diferencias de género en los resultados educativos*. Ministerio de educación. Red Eurydice.

Diversos autors (2011), *Chicos y chicas en relación. Materiales de coeducación y masculinidades la para la educación secundaria*. Icaria editorial. Barcelona.

Departament d'Ensenyament, (2016). Currículum d'Educació Secundària Obligatòria.

Fernández Vázquez, X. (2003). *Educación e igualdad de oportunidades entre sexos*. I.C.E Universitat de Barcelona.

Guia TFM alumnes. Especialitat filosofia (2016 - 2017). Universitat de Barcelona.

Instituto de la mujer, (2013). *Recomendaciones para introducir la igualdad e innovar en los libros de texto*. Catálogo de publicaciones de la Administración General del Estado. Instituto de la mujer. Madrid.

Rodríguez-Martínez.C.,(2015), *Diferencias de género, abandono escolar y continuidad en los estudios*. Revista Iberoamericana de Educación, vol. 68, pp 59-78

Simon, M. (2010). *La igualdad también se aprende. Cuestión de coeducación*. Editorial Narcea. Madrid.

Soriano, M. (2008), *La motivación, pilar básico de todo tipo de esfuerzo*. Área de Psicología evolutiva y de la Educación y de la Escuela de Magisterio de Teruel. Universidad de Zaragoza. Recurs de Dialnet.

Mirabailia, P. (2011), *La coeducación en la Escuela del siglo XXI*. Editorial Catarata. Madrid.